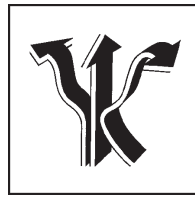

**П. О. ПРИСТАВКА
О. Г. ЧОЛИШКІНА**

**ПОЛІНОМІАЛЬНІ СПЛАЙНИ
В ЗАДАЧІ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ НАВІГАЦІЇ
ЗА ДАНИМИ АЕРОЗЙОМКИ**

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

П. О. ПРИСТАВКА
О. Г. ЧОЛИШКІНА

**ПОЛІНОМІАЛЬНІ СПЛАЙНИ
В ЗАДАЧІ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ НАВІГАЦІЇ
ЗА ДАНИМИ АЕРОЗЙОМКИ**

Монографія

Київ
2022

УДК 517:528.715](02)

П77

Рецензенти: *О. Г. Корченко*, д-р техн. наук, проф.,
лауреат Державної премії України в галузі науки
та техніки, заслужений діяч науки та техніки
України (НАУ)

С. В. Храпатий, д-р фіз.-мат. наук, проф.,
проректор (Міжрегіональна Академія управління
персоналом)

А. С. Дуднік, д-р техн. наук, доц. (Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 5 від 29.09.21)

Приставка П. О., Чолишкіна О. Г.

П77 Поліноміальні сплайни в задачі альтернативної навігації за даними аерозйомки: монографія. Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2022. 128 с. Бібліогр. : с. 123–126.

ISBN 978-617-02-0369-4

Введено та обґрунтовано модель зображення у вигляді двовимірних локальних поліноміальних сплайнів на основі *B*-сплайнів другого–шостого порядків, що близькі до інтерполяційних у середньому. Подано дослідження та застосування лінійних операторів на основі введеної моделі при обробці цифрових даних аерозйомки на прикладі вирішення задач навігації літального апарата на основі оптичного каналу.

Для фахівців з прикладної математики та інженерно-технічних спеціальностей.

УДК 517:528.715](02)

© П. О. Приставка, О. Г. Чолишкіна, 2022

© Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2022

ISBN 978-617-02-0369-4

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. Формалізація моделі зображення, як лінійної комбінації B-сплайнів та лінійні оператори на її основі	7
1.1. Модель зображення на основі лінійної комбінації B -сплайнів, подання явних виглядів двовимірних сплайнів на основі B -сплайнів.....	7
1.2. Побудова піраміди зображень за використанням лінійних операторів на основі лінійних комбінацій B -сплайнів	15
1.3. Неперервне масштабування.....	22
Висновки	25
Розділ 2. Підвищення різкості зображень на основі лінійних операторів.....	26
2.1. Задача стабілізації цифрових зображень	26
2.2. Фільтри, що є псевдозворотними до низькочастотних.....	29
2.3. Лінійні оператори цифрової стабілізації зображень	36
Висновки	45
Розділ 3. Диференціальні інваріанти відносно локальних обертань на основі сплайн-моделі зображення.....	46
3.1. Диференціальні інваріанти відносно локальних обертань	46
3.2. Лінійні оператори на основі часткових похідних лінійних комбінацій B -сплайнів, близьких до інтерполяційних у середньому	48
3.3. Аналіз розподілів диференціальних інваріантів при обробці цифрових зображень.....	53
3.3.1. Аналіз розподілів інваріантів, обрахованих після застосування оператора $\Delta(p^{ij})$	55

3.3.2. Аналіз розподілів інваріантів, обрахованих для вихідного цифрового зображення	65
3.4. Аналіз відсотка збігів місцеположення особливості для еталонного та контрольного об'єктів.....	74
3.5. Аналіз дескрипторів особливих точок	88
Висновки	92
Розділ 4. Математичне та інформаційне забезпечення	
навігації за оптичним каналом.....	94
4.1. Попередні зазначення та припущення.....	94
4.2. Відбір особливих точок для позиціювання літального апарату	96
4.3. Попереднє визначення координат літального апарату	97
4.4. Перевірка достовірності визначеної позиції літального апарату	100
4.5. Логування переміщення повітряного судна на основі даних аерозйомки	102
4.6. Імітаційна апробація технології навігації літального апарата за оптичним каналом	108
4.6.1. Методика проведення імітаційної апробації	108
4.6.2. Опис програмного забезпечення для проведення імітаційної апробації	115
4.6.3. Результати імітаційної апробації	119
Висновки	121
Література	123

ВСТУП

У монографії наведено результати розробки нових методів і алгоритмів альтернативної навігації за оптичним каналом, шляхом розпізнавання місцевості та визначення координат у режимі реального часу винятково за даними з камер цільового навантаження літального апарата (ЛА), призначеного для повітряного спостереження та збору інформації, а також їх реалізацію у вигляді програмно-апаратних засобів.

Припускається, що місцеположення ЛА може бути визначене з прийнятною точністю, якщо в області бачення камер цільового навантаження потрапило один та більше об'єктів місцевості, для яких заздалегідь відомо їх місцеположення. В основі сучасних ефективних методів розпізнавання об'єктів, інваріантних відносно обертань та зміни масштабу, покладено аналіз часткових похідних зображення 1-го та 2-го порядку, з метою визначення та опису особливих точок об'єктів пошуку. В цій частині теоретичне обґрунтування проводиться виходячи з моделі зображення на основі двовимірних поліноміальних сплайнів на основі B -сплайнів, що є близькими до інтерполяційних у середньому (розділ 1).

Пошук та розпізнавання об'єктів на основі визначення особливих точок на цифрових фото — відомий та поширений у наші дні підхід до обробки даних, що становлять повітряні та космічні знімки. Застереженням при використанні відомих методів при розробці відповідного програмного забезпечення для бортового апаратного комплексу ЛА є відносна обчислювальна складність стандартних алгоритмів, що ускладнює обробку в режимі реального часу та, з іншого боку, запатентованість самих методів пошуку (зокрема методу SIFT та його модифікацій). Проте реальним і за терміном виконання, і за вимогою до наукової новизни, є підхід до пошуку особливих точок об'єктів на основі диференціальних інваріантів на основі часткових похідних, виходячи з авторської моделі зобра-

жень у вигляді двовимірної лінійної комбінації *B*-сплайнів (розділ 3).

Вихідним положенням для виконання досліджень є припущення, що до початку виконання ЛА польотного завдання за навігаційним оптичним каналом, існує доступ до цифрової карти місцевості (або фотоплану) з актуальною інформацією про зону проведення польотів. На основі передпольотної обробки такої карти створюється перелік особливих точок об'єктів-орієнтирів з відповідною геоприв'язкою та завантажуються на носій інформації бортового комплексу ЛА. Під час проведення польоту, на основі аналізу цифрових даних із камер цільового навантаження, відбувається пошук та ідентифікація об'єктів-орієнтирів з подальшим визначенням поточних координат ЛА та (за необхідності) коригування траєкторії польоту, шляхом передачі даних на відповідну підсистему управління польотом (розділ 4).

Вартим уваги та окремого дослідження є вирішення супутніх задач, пов'язаних з підготовкою цифрових знімків для безпосереднього використання при навігації за оптичним каналом. Це й задача компенсації завад для отриманих на борту фото даних (розділ 2), і задача накладання цифрового знімка з камер цільового навантаження літального апарата на цифрову карту, і задача оптимізації обчислень при безпосередній обробці матриць растра.

Усі результати досліджень, наведені у цій монографії, одержано відповідно до технічного завдання держбюджетної теми 247-ДБ19 “Розроблення та виготовлення програмно-апаратних засобів цільового навантаження для повітряного спостереження та альтернативної навігації літального апарата”, номер держреєстрації 0119U100553.

Розділ 1

ФОРМАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛІ ЗОБРАЖЕННЯ, ЯК ЛІНІЙНОЇ КОМБІНАЦІЇ *B*-СПЛАЙНІВ ТА ЛІНІЙНІ ОПЕРАТОРИ НА ЇЇ ОСНОВІ

У розділі наведено формалізацію моделі зображення, як лінійної комбінації *B*-сплайнів та лінійні оператори низькочастотної фільтрації і масштабування на її основі. Сплайн-модель зображення та нерекурсивні низькочастотні фільтри розглянуто в підрозділі 1.1. У підрозділі 1.2 наведено оператори побудови кратномасштабних пірамід зображень. Можливість отримання ЦЗ змасштабованих у довільну, не обов'язково цілу кількість разів та відповідний алгоритм, подано в підрозділі 1.3. У кінці розділу сформульовано висновки.

1.1. Модель зображення на основі лінійної комбінації *B*-сплайнів, подання явних виглядів двовимірних сплайнів на основі *B*-сплайнів

За способом реєстрації цифрових зображень (ЦЗ) дані, що його подають, є усередненими значеннями, тож при фіксації аналогового зображення має місце наступне. Приміром площина зображення визначається осями T та Q . Крок дискретизації за напрямками T , Q однаковий $h > 0$ (за замовченням $h = 1$), отже, задано рівномірне розбиття $\Delta_{hh} : t_i = ih, q_j = jh, i = 0, H-1, j = 0, W-1$, де H та W — лінійні розміри ЦЗ, що фіксується. Нехай $\phi(t, q)$ — функція імпульсного відклику системи, що реєструє $p(t, q)$ — функцію інтенсивності освітлення об'єктів просторової сцени (аналогове зображення). Тоді в силу суто технічних властивостей систем реєстрації, результатом згортки $p(t, q)$ та функції відклику буде значення, усереднене в області дискретизації, зокрема:

$$(p * \phi)(ih, jh) = \frac{1}{h^2} \int_{ih-\frac{h}{2}}^{ih+\frac{h}{2}} \int_{jh-\frac{h}{2}}^{jh+\frac{h}{2}} p(t, q) \phi(t - ih, q - jh) dt dq = p_{i,j}. \quad (1.1)$$

Тому дискретизовані значення інтенсивності світлового потоку (цифрове зображення) можна подати у вигляді:

$$p_{i,j} = \bar{p}_{i,j} + \varepsilon_{i,j}, \quad i = 0, H-1, \quad j = 0, W-1, \quad (1.2)$$

де $\varepsilon_{i,j}$ — випадкова вада. Стосовно вади $\varepsilon_{i,j}$ можна припускати будь-який розподіл, наприклад Гаусів. Отже, при побудові моделі зображень за даними (1.2) слід застосовувати апроксимації, що враховують і випадкову природу даних, і фізичні властивості систем реєстрації — зокрема, оператори інтерполяційні в середньому або близькі до інтерполяційних у середньому [1].

Традиційно задача моделювання аналогового зображення вирішується так [2; 3]. Якщо дискретизація аналогового зображення проведена растріванням, то ідеальне інтерполяційне відновлення $p(t, q)$ виконується за допомогою двовимірного фільтра з прямокутною частотною характеристикою, отриманою за допомогою зворотного перетворення Фур'є:

$$w(t, q) = \frac{\sin(\pi t)}{\pi t} \cdot \frac{\sin(\pi q)}{\pi q}.$$

Продукт фільтрації може бути визначений на основі двовимірної згортки ЦЗ і даної імпульсної характеристики. Після виконання згортки має місце:

$$p(t, q) = \sum_i \sum_j p_{i,j} \frac{\sin(\pi(t-i))}{\pi(t-i)} \cdot \frac{\sin(\pi(q-j))}{\pi(q-j)}.$$

Наведене співвідношення є двовимірним варіантом теореми Котельникова–Найквіста і вказує спосіб точного інтерполяційного відтворення безперервного зображення за відомої послідовності його двовимірних відліків. Тобто для точного відновлення в ролі інтерполюючої функції повинні використовуватися двовимірні функції виду $\sin(x)/x$. Наведене твердження є справедливим, якщо двовимірний спектр сигналу є фінітним,

а інтервали дискретизації досить малі. Обґрунтованість зроблених висновків порушується, якщо хоча б одна з цих умов не виконується. Реальні зображення рідко мають спектри із яскраво вираженими граничними частотами. Однією з причин, що призводять до необмеженості спектра, є обмеженість розмірів зображення.

Шляхом вирішення вказаної проблеми може бути побудова моделі ЦЗ на основі базису фінітних функцій, що близькі за властивостями до властивостей аналогового зображення в спектральній області. Наприклад, лінійні комбінації B -сплайнів [4–8] є обчислювальним засобом обробки послідовностей відліків функцій, якому притаманні ряд цінних властивостей: обчислювальна простота, можливість враховувати локальні “особливості” сигналу, згладжувальні властивості та ін. Тому актуальним може бути розгляд питання про можливість використання згаданих сплайнів на випадок побудови моделі аналогового зображення [1].

У монографії [9] для апроксимації функції $p(t, q)$ за значеннями типу (1.2) у вузлах розбиття $\Delta_{h,h}$ подано лінійні комбінації B -сплайнів, що є близькими до інтерполяційних у середньому. Наприклад, сплайн-оператори нульового та першого ступеня уточнення на основі B -сплайнів 2-го порядку такі:

$$S_{2,0}(p, t, q) = \sum_{i \in Z} \sum_{j \in Z} p_{i,j} B_{2,h}(t - ih) B_{2,h}(q - jh), \quad (1.3)$$

$$S_{2,1}(p, t, q) = \sum_{i \in Z} \sum_{j \in Z} \left(p_{i,j} - \frac{1}{6} (\Delta_i^2 p_{i,j} + \Delta_j^2 p_{i,j}) + \frac{1}{36} \Delta_{ij}^2 p_{i,j} \right) B_{2,h}(t - ih) B_{2,h}(q - jh), \quad (1.4)$$

де (з точністю до аргументу)

$$B_{2,h}(t) = \begin{cases} 0, & t \notin [-3h/2; 3h/2], \\ (3 + 2t/h)^2 / 8, & t \in [-3h/2; -h/2], \\ 3/4 - (2t/h)^2 / 4, & t \in [-h/2; h/2], \\ (3 - 2t/h)^2 / 8, & t \in [h/2; 3h/2]; \end{cases} \quad (1.5)$$

$$\Delta_i^2 p_{i,j} = p_{i-1,j} - 2p_{i,j} + p_{i+1,j};$$

$$\Delta_j^2 p_{i,j} = p_{i,j-1} - 2p_{i,j} + p_{i,j+1};$$

$$\Delta_{ij}^2 p_{i,j} = \Delta_i^2 p_{i,j-1} - 2\Delta_i^2 p_{i,j} + \Delta_i^2 p_{i,j+1} = \Delta_j^2 p_{i-1,j} - 2\Delta_j^2 p_{i,j} + \Delta_j^2 p_{i+1,j}.$$

Обґрунтуванням обрання розглянутих сплайнів як моделі аналогового зображення можуть бути міркування відповідні тим, що викладені в роботі [10] для моделювання аналогових одновимірних сигналів з кінцевою енергією на основі аналогічних одновимірних лінійних комбінацій B -сплайнів. Зокрема, виходячи з положення, що базис B -сплайнів є базисом Риса та з того факту, що фундаментальні сплайни на основі B -сплайнів [11] прямують до нуля експоненціально швидко при віддаленні від локальної (i, j) -ої області наближення, прийнятним є використання введених у роботі [9] двовимірних локальних поліноміальних сплайнів, близьких до інтерполяційних у середньому як моделі ЦЗ.

Якщо обрати за модель зображення $p(t, q)$ сплайни (1.3), (1.4), то така оцінка за певних умов є фактично асимптотично точною. Зокрема, якщо $p(t, q) \in C^{2,2}$, $|\varepsilon_{i,j}| < \varepsilon$, $i, j \in Z$ і $\forall \varepsilon > 0$, то справедлива оцінка [9] така:

$$\begin{aligned} \|p(t, q) - S_{2,0}(p, t, q)\| &\leq \frac{h^2}{6} \|p''_{t^2}(t, q)\| + \frac{h^2}{6} \|p''_{q^2}(t, q)\| + \\ &+ \frac{h^4}{36} \|p^{(4)}_{t^2 q^2}(t, q)\| + \varepsilon \cdot \|p(t, q)\| + o(h^4), \end{aligned} \quad (1.6)$$

для $\forall p(t, q) \in C^{3,3}$ і $\forall \varepsilon > 0$ справедлива нерівність

$$\begin{aligned} \|p(t, q) - S_{2,1}(p, t, q)\| &\leq \frac{h^3}{12\sqrt{3}} \|p'''_{t^3}(t, q)\| + \frac{h^3}{12\sqrt{3}} \|p'''_{q^3}(t, q)\| + \\ &+ \frac{h^6}{432} \|p^{(6)}_{t^3 q^3}(t, q)\| + \varepsilon \cdot \frac{16}{9} \|p(t, q)\| + o(h^6). \end{aligned} \quad (1.7)$$

Вираз (1.4) надає високоточне наближення, а сам сплайн, що уточнює, та інші аналогічні [9], є операторами близькими до інтерполяційних у середньому в асимптотичному сенсі.